

65. Çoğuldizge kuramı bağlamında COVID-19: *Benim Kahramanım Sensin* adlı hikâye kitabı

Gökçe Mine OLGUN¹

APA: Olgun, G. M. (2022). Çoğuldizge kuramı bağlamında COVID-19: *Benim Kahramanım Sensin* adlı hikâye kitabı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 1073-1085. DOI: 10.29000/rumelide.1164915.

Öz

Benim Kahramanım Sensin [My Hero is You] çocukların Covid-19'u anlayabilmesi ve onunla uzlaşabilmesi için hazırlanan bir hikâye kitabıdır. Kuruluşlararası Daimî Komite (IASC) Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Referans Grubu (MHPSS) tarafından yürütülen projenin ürünü olan kitapta ele alınan konuların çerçevesi 104 ülkede farklı dillerde uygulanan küresel anketin sonuçlarına dayanılarak belirlenmiştir. Hazırlık sürecinde 1700'den fazla çocuk, ebeveyn, bakım veren ve öğretmenlerin deneyimlerini paylaşması sonucunda kültürlerarası bir COVID-19 anlatısı ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, birçok dile çevrilerek yayımlanan hikâye kitabını hem hazırlık aşamasında çeviriye merkeze alan bir süreç işlemiş olması hem de farklı kültürlerden ve farklı toplumsal katmanlardan bireylerin fikirlerine içeriğinde yer veren bir üst-anlatı kurması sebebiyle çeviri ve kültür kuramı bağlamında ele almaktadır. Çalışmada, proje kapsamında gerçekleştirilen kültürlerarası üretim süreci, süreç sonucunda ortaya çıkan kaynak metin ve Türkçe çevirisi çoğuldizge kuramı bağlamında betimleyici çeviribilimsel yaklaşımla incelenmektedir. İnceleme tıp, beşeri ve sosyal bilimler disiplinlerinin birlikteliği sonucunda ortaya çıkan tikel bir örneği ele almakta ve çocuk yazınında COVID-19 ile ilişkilendirilebilecek yeni eğilimlerin gerçekleştiğini gözler önüne sermektedir. Buna bağlı olarak, salgının dünyada yarattığı büyük etkinin bir sonucu olarak küresel ve yerelin etkileşimsel olarak iç içe geçtiği COVID-19 bağlantılı bir (çoğul)dizge ve kültür repertuarı oluşmakta olduğunu öne sürmektedir. Buna ek olarak, devamlılık arz eden sürecin tespit edilmesinin, örneklerin derlenmesinin ve bu bağlamda yapılan çalışmaların ayrı bir araştırma alanı olarak adlandırılmasının gerekliliğinin altını çizmektedir. Böylelikle, çeviri ve kültür araştırmaları alanında COVID-19 bağlamında bir açılım gerçekleştirilebilir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Çocuk Yazını, Itamar Even-Zohar, Çoğuldizge, Kültür Repertuarı

COVID-19 in the context of polysystem theory: The study of the storybook titled *My Hero is You*

Abstract

Benim Kahramanım Sensin [My Hero is You] is a story book written and illustrated for children affected by COVID-19 pandemic, which aims to make them understand and reconcile with it. As a project developed by the Inter-Agency Standing Committee Reference Group on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings (IASC MHPSS RG), the framework of the topics covered in the book was determined based on the results of the global survey prepared in different languages and applied in 104 countries. A transcultural narrative of COVID-19 has emerged as result of the compilation of shared experiences of more than 1700 children, parents, caregivers. The present study

¹ Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Fransızca Mütercim Tercümanlık ABD (Ankara, Türkiye), gokce.olgun@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5714-4118 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 28.06.2022-kabul tarihi: 20.08.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1164915]

aims to analyze this book which has been translated into many languages in the context of translation and cultural theory for the reason why it is a product of a translation centered process and because it also comprises the ideas of individuals from different cultures and different layers of society establishing a transcultural meta-narrative. Within the scope of the descriptive translational method in the context of polysystem theory, transcultural production process, the the source text that emerged as a result of this process and its translation into Turkish language are examined. This review considers a particular case that emerged as a result of the co-existence of the disciplines of medicine, humanities and social sciences, and reveals the emergence of new trends in children's literature that can be associated with COVID-19. This study argues that as a result of the great impact of the pandemic on the world, a COVID-19 related polysystem and cultural repertoire is emerging in which the global and the local are interactively intertwined. Moreover, the study underlines the necessity of identifying this ongoing process, compiling the examples and naming it as a separate research area.

Anahtar kelimeler: COVID-19, Children's Literature, Itamar Even-Zohar, Polysystem Theory, Cultural Repertoire

Çoğuldizge kuramı bağlamında COVID-19: *Benim Kahramanım Sensin* adlı hikâye kitabı

Giriş

COVID-19 küresel salgını her kültürden, her toplumsal katmandan ve her yaştan insanı etkilemekte ve yaşamlarının düzenini dönüştürmektedir. Meydana gelen algısal kopuşa, eşi görülmemiş bir şekilde maruz kalan gruplardan biri de çocuklardır. Buna bağlı olarak, çocuklarda COVID-19 salgınına dair bilinç geliştirmeyi amaçlayan projeler dünya çapında yürütülmektedir. Bu çalışmanın inceleme nesnesi *My Hero is You* (Patuck, 2020) başlıklı, COVID-19 küresel salgınından etkilenen dünya çocukları için yazılmış ve *Benim Kahramanım Sensin* ismiyle dilimize kazandırılmış olan kitaptır. Hikâye kitabı, Kuruluşlararası Daimî Komite² (IASC) Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Referans Grubu (MHPSS) tarafından yürütülen, COVID-19 salgını sırasında meydana gelen psikososyal durumun değerlendirilmesini ve çocukların ruhsal ihtiyaçlarının belirlenmesini amaçlayan projenin ürünüdür.

Benim Kahramanım Sensin çok ayaklı uluslararası bir projenin ürünüdür. Kitabın üretim sürecinde, "Birleşmiş Milletler Kuruluşları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile acil durumlarda ruh sağlığı hizmetleri ve psikososyal destek sağlayan uluslararası kuruluşlar işbirliği yapmıştır" (Patuck, 2020, s. 2). Hazırlık aşamasında, dünyanın dört yanından 1700'ü aşkın çocuk ve yetişkinin deneyimlerini paylaştıkları farklı dillerde hazırlanan küresel bir anket uygulanmıştır. Kitapta işlenen konu ve temalar, bu anketin bulgularına bağlı olarak belirlenmiştir. Özgün hikâyenin ve hikâyedeki mesajların farklı kültürlerden çocuklar için anlamlı olmasına özen gösterilmiştir. Kitabın giriş bölümünde de belirtildiği üzere, *Benim Kahramanım Sensin*'in hikâyesi, "dünya çocukları için, dünya çocukları tarafından geliştirilmiştir" (Patuck, 2020, s. 2) ve bunun sonucunda kültürlerarası bir COVID-19 anlatısı ortaya çıkmıştır. Kitap bunun ardından Helen Patuck tarafından yazıya dökülmüş ve resimlenmiştir.

² "Kuruluşlararası Daimi Komite (IASC) insani yardım alanındaki eşgüdümün güçlendirilmesi çağrısında bulunan 46/182 sayılı Genel Kurul Kararı'nın ardından 1992 yılında kuruldu. Karar, karmaşık acil durumlara ve doğal afetlere yönelik olarak gerçekleştirilecek müdahale çalışmalarının kolaylaştırılması konusunda temel karar alma mekanizması olarak IASC'ye görev vermektedir. IASC'i Birleşmiş Milletlere dâhil olan ve olmayan birçok insani yardım kuruluşunun başkanları oluşturmaktadır" (Kılavuzu, 2017, s. ii).

Benim Kahramanım Sensin mümkün olduğunca çok çocuğa ulaşmak amacıyla birçok farklı dile çevrilmiştir ve süreç sonucunda otuz dile çevrilmiş olacaktır. Kitabın önem taşıyan niteliği, çeviri süreçleri sonucunda üretilmiş özgün bir hikâye ve aynı zamanda bir dillerarası çeviri ürünü olmasıdır. Bu çalışma, birçok dile çevrilerek yayımlanan kitabı hem hazırlık aşamasında çeviriyi merkeze alan bir süreç işlemiş olması hem de farklı kültürlerden ve farklı toplumsal katmanlardan bireylerin fikirlerine içeriğinde yer veren bir üst-anlatı kurması sebebiyle çeviri ve kültür kuramı bağlamında ele almaktadır.

Benim Kahramanım Sensin'in tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamın değişmesiyle ortaya çıkan boşluğun giderilmesi gibi bir işlevi vardır (Even-Zohar, 2008, s. 129). Kitabın kültürlerarası üretim süreci, süreç sonucunda ortaya çıkan ürün ve Türkçe çevirisi çoğuldizge kuramı bağlamında betimleyici çeviribilimsel yöntem kapsamında incelenmektedir. Kitabın çeviri ve kültür kuramı bağlamında ele alınmasını amaçlayan çalışmada, Itamar Even-Zohar'ın çoğuldizge (1973) ve kültür repertuarı (1997) kavramları kuramsal çerçeve bölümünde ele alındıktan sonra, söz konusu kavramların kitapla olan ilişkisi inceleme kısmında açığa çıkarılacaktır. İnceleme tıp, beşeri ve sosyal bilimler disiplinlerinin birlikteliği sonucunda ortaya çıkan tikel bir örneği ele almakta ve çocuk yazınında COVID-19 ile ilişkilendirilebilecek yeni eğilimleri araştırmaktadır.

1. Kuramsal çerçeve

1.1. Çoğuldizge kuramı

Bu bölümde, Itamar Even-Zohar'ın temellerini 1970'li yıllarda attığı çoğuldizge kuramı³ ve bununla bağlantılı olarak, kültür repertuarı⁴ kavramı üzerinde durulacaktır. Çoğuldizge kuramı, edebiyat başta olmak üzere, kültürel üretimin tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamın imkân ve sınırları dâhilinde rolü ve konumu üzerinde durmaktadır. Even-Zohar çoğuldizgeyi “çoklu bir dizge” olarak ele almaktadır ve “eşzamanlı olarak farklı seçenekleri kullanmak suretiyle, birbiriyle kesişen ve yer yer üst üste binen çeşitli dizgelerin, birbirine karşılıklı olarak bağlı olan parçalarının oluşturduğu yapısal bir bütün” (Even-Zohar, 1990, s. 11) olarak tanımlamaktadır. Çeviri yazın dizgesi, çoğuldizgenin önemli bir unsurudur zira diğer tüm dizgelerin yer yer başvurduğu bir araçtır. Çeviri yazın, çeviri eserlerden oluşan bir birikim olmasının yanı sıra, kültürlerarası iletişimin kaynağı olarak, üretici bir unsurdur. Çeviri yazın, tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamın bir yansıması olan “tarihsel bir nesne” (Stolze, 2013) olarak ele alınabilir.

Even-Zohar, “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu”⁵ adlı makalesinde, çeviri yazını “yapısı ve işleviyle bir dizge oluşturan metinler topluluğu” (Even-Zohar, 2008, s. 126) olarak tanımlamıştır: “Çeviri yazın, başlı başına bir dizge değil, çoğuldizgenin tarihine tam anlamıyla katılan, onun bir parçası olan, çoğuldizge içindeki bütün ortak dizgelerle ilişki içinde bulunan bir dizgedir” (Even-Zohar, 2008, s. 128). Even-Zohar aynı makalede, çoğuldizge kuramının “daha önce hemen hemen hiç araştırılmayan alanlarda ilişkiler görmemizi ve aynı zamanda bu ilişkilerin işleyişini ve dolayısıyla edebiyatın tarihsel varlığı içinde yazınsal ‘tip’lerin özgün konumunu ve işlevini açıklamayabilmemizi sağlaması” dolayısıyla

³ Even-Zohar, “The Relations Between Primary and Secondary Systems in the Literary Polysystem” (1973) başlıklı makalesinde “her türlü yazınsal ve yarı yazınsal metni bir dizgeler topluluğu olarak ele almanın daha uygun olacağı” varsayımını ileri sürmüştür (Even-Zohar, 2008, s. 127).

⁴ “The Making of Culture Repertoire and The Role of Transfer” (Even-Zohar, 1997).

⁵ “The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem”, James S. Holmes, José Lambert, Raymond van der Broeck (yay. haz.), *Literature and Translation: New Perspectives in Literary Studies*, Leuven: Accio, 1978, s.117-127; Itamar Even-Zohar, *Papers in Historical Poetics, The Porter Institute for Poetics and Semiotics*, Tel Aviv University, 1978, s.21-27. Yazarın 27-30 Nisan 1976'da Leuven Katolik Üniversitesi'nde düzenlenen Yazın ve Çeviri: Yazın Araştırmalarında Yeni Bakışlar sempozyumunda sunduğu ve Aralık 1985'te gözden geçirerek üzerinde değişiklikler yaptığı bu bildirinin metni söz konusu değişikliklerle Saliha Paker tarafından dilimize aktarılarak ilk kez Adam Sanat'ta (Ocak 1987) yayımlanmıştır, (yay.haz.n.)” (Even-Zohar, 2008, s. 125).

(Even-Zohar, 2008, s. 127) farklı bir bilgi türünü açığa çıkardığını belirtmektedir. Bu durumda söz konusu olan bilgi, “önceden belirlenmiş yazınsal katmanlaşma değil, belli özellikler ortaya çıkaran yazınsal tiplerin ya da dizgelerin aldıkları konumlardır” (Even-Zohar, 2008, s. 127-8).

Zohar, *yazınsal çoğuldizgenin yapısı içinde çeviri yazının konumunu* şu şekilde tanımlamıştır:

Çoğul-dizgenin yapısı içinde çeviri yazının konumu nedir? Üstte mi, altta mı; yenilikçi mi, tutucu mu; yalınlaşmış mı yoksa kalıplaşmış mıdır? Değişmelere hangi biçimde katılır ya da katılmaz? Bu sorudan ilkin cevapım şudur: Çeviri yazın, yukarıda sıralanan konumlardan herhangi birinde olabilir ve ilkece konumu değişmez değildir. “Merkez” ya da “çevresel” konumda bulunması, çoğul-dizgenin özgül işleyiş koşullarına bağlıdır. Ancak bu, çeviri yazının konum bakımından sürekli olarak değiştiği anlamına da gelmez; belli bir türdeki uzun süreli koşullar, onun yalnız bir konumda uzunca bir süre kalmasına neden olabilir (Even-Zohar, 2008, s. 127-8).

Zohar’a göre, “belli tiplerin çoğuldizge içindeki değişmeler sürecine hangi koşullarda katıldıkları” (Even-Zohar, 2008, s. 127) büyük önem taşımaktadır. Çeviri yazın, tarihsel bir işleve sahiptir. Buna göre, çoğuldizgede egemen olan durum, genel olarak çeviri politikalarını, özel olarak ise çevrilecek yapıtları belirler. Çoğuldizge içinde egemen olan aşağıdaki üç durum, böyle bir duruma olanak sağlayan koşulları tanımlamaktadır:

- a) Çoğul-dizge henüz oluşmamışken, ya da başka bir deyişle, edebiyat henüz “genç” ve “yerleşme sürecinde iken”;
- b) Edebiyat ya “çevresel” ya “güçsüz” ya da her iki durumda iken;
- c) Edebiyatta dönüm noktaları, bunalmalar ve yazınsal boşluklar yaşanırken (Even-Zohar, 2008, s. 128).

Covid-19 küresel salgınının olağandışı tarihsel, toplumsal, kültürel bağlamı düşünüldüğünde, çeviri edebiyatın merkeze yerleşmesi açısından, üçüncü koşulun anlam kazandığını söylemek mümkündür. Üçüncü durumu, Even-Zohar şu şekilde tasvir etmiştir:

Üçüncü durumda çoğuldizge içinde devingenlik, dönüm noktaları, ya da başka deyişle, yerleşmiş örneklerin yeni kuşak için artık geçerli olmadığı tarihsel anlar yaratır. Böyle anlarda, çeviri yazın, merkez konumlu edebiyatlarda bile merkeze yükselebilir. Bu durum özellikle bir dönüm noktasında, yerli yazınsal malzeme içinden kabul edilebilir hiçbir örnek çıkmadığı zaman geçerlidir ve sonuç olarak yazınsal bir “boşluk” yaratır. Böyle bir boşlukta, yabancı örneklerin yerli edebiyata sızması mümkün olduğundan, çeviri yazın merkez konuma yükselebilir. Tabii, “güçsüz” ya da sürekli olarak yoksullaşmakta olan (komşusu ya da temas halinde olduğu yabancı edebiyatlarda bulunan yazınsal örneklerle sahip olmayan) edebiyatlarda bu durum daha da sarsıcı olabilir (Even-Zohar, 2008, s. 129).

Covid-19 küresel salgınının ortaya çıkışı, “yerleşmiş örneklerin yeni kuşak için geçerli olmadığı tarihsel bir an” (Even-Zohar, 2008, s. 129) olarak yorumlanabilir. Salgın bir dönüm noktasıdır ve bundan sonra yaşamın düzenlenişi artık eskisinden farklı bir düzleme oturmuştur. Salgın sebep olduğu olağandışı durum, yaşamın yeniden düzenlenişini beraberinde getirmiştir. Çoğuldizgede ortaya çıkan boşluğun doldurulması amacıyla kültürün yeniden planlanmasının bir gereklilik arz etmesi, çeviri yazının merkez konuma yükselmesine sebep olma potansiyeli taşımaktadır. Bu durum aynı zamanda kültürün ilgili kurumlarca yeniden planlanmasını getirmiştir ve bu hususu kültürel bir olgu ele almak üzere kültür repertuarı (Even-Zohar, 1997) kavramına başvurmak yerinde bir tavidir.

1.2. Kültür repertuarı kavramı

Kültür, birçok dizgeden oluşan, devingen bir mekanizmadır. Bu yaklaşıma göre ulusal kültürler, tüm unsurlarıyla, karşılıklı ilişkisel ve devingen birer çoğuldizge olarak ele alınmaktadır: Çeviri, bu

mekanizmanın devingen yönünün harekete geçmesini sağlayan unsur olarak, yenilikçi bir nitelik taşır. Çeviri, erek ulusal yazına “yeni fikirler, yazınsal tasarımlar, biçimler, türler, taşıyarak, hem hâkim olan repertuarın güçlendirilmesi işlevini üstlenebilmektedir hem de yaratıcı bir itki unsuru rolü oynayabilmektedir” (Stolze, 2013, s. 172).

Even-Zohar 1990’lı yıllarda çoğuldizge yaklaşımını kültür planlaması bağlamına taşımıştır ve kültür planlamasını düzenleyen unsurları tanımlamak üzere ise, kültür repertuarı kavramını ortaya atmıştır. Kültür repertuarı, bir birikimi temsil etmenin yanı sıra, kültürel üretimi şekillendiren yapı ve mekanizmalar için de kullanılan bir terimdir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, kültür farklı repertuarlardan oluşan bir bütündür (Even-Zohar, 1997). Bunun yanı sıra, Even-Zohar’ın çeviri eserlerin karşılıklı ilişkiselliğini düzenleyen mekanizma için kullanmış olduğu “çeviri yazının kendine özgü biçimlendirme ilkeleri” (Even-Zohar, 2008, s. 126) repertuar kavramı ile birlikte anılmaktadır. Repertuar, kültürün ilgili organlarının üzerinde uzlaştığı bir olgu, kültürün somut bir yansımasıdır. Kültürün bileşenleri olan repertuarlar, müdahale olmadan gelişebilecekleri gibi, kültür dizgesinin ilgili birimleri tarafından belirli amaçlara yönelik olarak biçimlendirilebilir (Even-Zohar, 1997, s. 357-8).

2. İnceleme

2.1. *Benim Kahramanım Sensin*

COVID-19 küresel salgını her kültürden, her toplumsal katmandan ve her yaştan insanı etkilemekte ve yaşamlarının düzenini dönüştürmektedir. Meydana gelen algısal kopuşa, eşi görülmemiş bir şekilde maruz kalan gruplardan biri de çocuklardır. Buna bağlı olarak, çocuklarda COVID-19 salgınına dair bilinç geliştirmeyi amaçlayan projeler dünya çapında yürütülmektedir. *My Hero is You* (Patuck, 2020) COVID-19 küresel salgınından etkilenen dünya çocukları için yazılmış ve *Benim Kahramanım Sensin* adıyla dilimize kazandırılmış olan hikâye kitabıdır ve Kuruluşlararası Daimî Komite (IASC) Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Referans Grubu (MHPSS) tarafından yürütülen projenin ürünüdür. Proje genel olarak COVID-19 salgını sırasında meydana gelen psikososyal durumun değerlendirilmesini ve çocukların ruhsal ihtiyaçlarının belirlenmesini amaçlamakta ve bu yönde çözümler üretmektedir.

Benim Kahramanım Sensin, çocukların Covid-19’u anlayabilmesini ve onunla uzlaşabilmesini amaçlayan bir hikâye kitabıdır. Covid-19 küresel salgınının sebep olduğu bir gereklilik sonucunda ortaya çıkmıştır. Üretim sürecinde, “Kuruluşlararası Daimî Komite (IASC) üye kuruluşlarının küresel, bölgesel ve ülke temelli uzmanları tarafından desteklenmiştir” (Patuck, 2020, s. 2). Birinci aşamada, “104 ülkede Arapça, İngilizce, İtalyanca, Fransızca ve İspanyolca hazırlanan küresel anket uygulanmıştır” (Patuck, 2020, s. 2). 1700’den fazla çocuk, ebeveyn, bakım veren ve öğretmenlerin deneyimlerini paylaşması sonucunda, kültürlerarası bir COVID-19 anlatısı ortaya çıkmıştır. Kitapta işlenen konu ve temalar, bu anketin bulgularına bağlı olarak belirlenmiştir. Kitap, bunun ardından, Helen Patuck tarafından yazıya dökülmüş ve resimlenmiştir. Hikâyenin ve hikâyedeki mesajların farklı kültürden çocuklar için anlamlı olmasına özen gösterilmiştir. Kitap, mümkün olduğunca çok çocuğa ulaşması için farklı dillere çevrilmiştir ve süreç sonunda otuz dile çevrilmiş olacaktır.

Çalışmanın inceleme nesnesi, kültürlerarası süreçler sonucunda üretilmiş özgün bir hikâye [*My Hero is You*] ve aynı zamanda dillerarası çeviri sonucunda ortaya çıkmış olan üründür [*Benim Kahramanım Sensin*]. Bu çalışma, birçok dile çevrilerek yayımlanan bu kitabı hem hazırlık aşamasında çeviriyi merkeze alan bir süreç işlemiş olması hem de farklı kültürlerden ve farklı toplumsal katmanlardan

bireylerin fikirlerine içeriğinde yer veren bir üst-anlatı kurması sebebiyle çeviri ve kültür kuramı bağlamında ele almaktadır. Kitabın kültürlerarası üretim süreci, bu süreç sonucunda ortaya çıkan ürün ve Türkçe çevirisi çoğuldizge kuramı bağlamında betimleyici çeviribilimsel yöntem kapsamında incelenmektedir.

Benim Kahramanım Sensin'in farklı dillere çevirisi ise dillerarası çeviri bağlamında farklı bir tartışmanın kapısını aralamaktadır. Bunun sebebi, kitabın farklı dillere çevirisinin Covid-19 küresel salgınının olağandışı bağlamı içinde beliren yeni psikososyal ihtiyaçlara cevap vermek üzere gerçekleşmiş olmasıdır. Bu durumda ise çeviri etkinliği toplumsal hayatın düzenlenmesinde rol oynayan bir işlev edinmiştir. Bu noktada, çeviriyi “belli bir kültür dizgesi içindeki ilişkilere bağımlı bir etkinlik” (Even-Zohar, 2008, s. 126) olarak tanımlayan Even-Zohar'ın çevirinin tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamlardaki yerini vurgulayan çoğuldizge kuramı (1973) ve bu kuramla aynı ölçüde önem taşıyan kültür repertuarı kavramı (1997) ön plana çıkmaktadır.

Çoğuldizge, Even-Zohar'ın tabiriyle, “içindeki bütün ortak dizgelerle ilişkiler içinde bulunan bir dizgedir” (Even-Zohar, 2008, s. 126). Zohar'a göre, “belli tiplerin çoğuldizge içindeki değişimler sürecine hangi koşullarda katıldıkları” (Even-Zohar, 2008, s. 127) büyük önem taşımaktadır: Çeviri yazın dizgesi, çoğuldizge içinde tarihsel bir işleve sahiptir. Buna göre, çoğuldizgede egemen olan durum, genel olarak çeviri politikalarını, özel olarak ise çevrilecek yapıtları belirler. *Benim Kahramanım Sensin* küresel salgın sonucunda “tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamın değişmesiyle ortaya çıkan boşluğun giderilmesi” (Even-Zohar, 2008, s. 129) şeklinde bir işleve sahiptir. Zira Covid-19 küresel salgınının ortaya çıkması, “yerleşmiş örneklerin yeni kuşak için geçerli olmadığı tarihsel bir an” (Even-Zohar, 2008, s. 129) olarak yorumlanabilir.

Salgının ortaya çıkışı bir dönüm noktasıdır, bundan sonra yaşamın düzenlenişi artık eskisinden farklı bir düzleme oturmuştur. Bu noktada devreye giren kültür repertuarı kavramı, kültürel ürünlerden oluşan birikimi temsil etmenin yanı sıra, kısaca toplum içindeki farklı grupların yaşamlarını düzenleyen kurallar için kullanılan bir terimdir. Belirli tarihsel bağlamlar içinde, kültürel ürünler bu kurallara bağlı olarak şekillendirilmektedir (Even-Zohar, 1997). Bu açıdan bakıldığında, *Benim Kahramanım Sensin* Covid-19 bağlantılı kültür repertuarı tarafından şekillendirilen bir ürün olarak ele alınabilir.

2.2. Çoğuldizge bağlamında *Benim Kahramanım Sensin*

Olağandışı durumların deneyimi, bireylerin ruh sağlığını ve psikososyal refahını önemli ölçüde etkileyebilir. *Benim Kahramanım Sensin* küresel salgın deneyiminin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı amaçlayan projenin ürünüdür. Dolayısıyla çoğuldizgenin tarihinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Even-Zohar çoğuldizgeyi “çoklu bir dizge” olarak ele almaktadır ve “eşzamanlı olarak farklı seçenekleri kullanmak suretiyle, birbiriyle kesişen ve yer yer üst üste binen çeşitli dizgelerin, birbirine karşılıklı olarak bağlı olan parçalarının oluşturduğu yapısal bir bütün” (Even-Zohar, 1990, s. 11) olarak tanımlamaktadır. Çoğuldizge, “içindeki bütün ortak dizgelerle ilişkiler içinde bulunan bir dizgedir” (Even-Zohar, 2008, s. 126).

Benim Kahramanım Sensin çok ayaklı bir projenin ürünüdür. Kitap, Birleşmiş Milletler Kuruluşları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile acil durumlarda ruh sağlığı hizmetleri ve psikososyal destek sağlayan uluslararası kuruluşların işbirliği sonucunda ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak, kitabın çoğuldizge içindeki farklı dizgeler arasındaki karşılıklı ilişkilerin ürünü olduğunu söylemek

mümkündür. 6-11 yaş aralığına hitap eden hikâye kitabının üretim sürecinde tıp, beşeri ve sosyal bilimler disiplinlerinin birlikteliği söz konusu olmuştur.

Benim Kahramanım Sensin çeviri yazın dizgesinin bir parçasıdır. Çeviri yazın dizgesi, “çoğuldizgenin tarihine tam anlamıyla katılan, onun bir parçası olan, içindeki bütün ortak dizgelerle ilişki içinde bulunan bir dizge” (Even-Zohar, 2008, s. 128) olması dolayısıyla çoğuldizgenin önemli bir unsurudur. Zira diğer tüm dizgelerin yer yer başvurduğu bir araçtır. Kitap, Even-Zohar’ın çoğuldizgede egemen olan üçüncü durum olarak belirlediği “çoğuldizge içinde devingenlik, dönüm noktaları, ya da başka deyişle, yerleşmiş örneklerin yeni kuşak için artık geçerli olmadığı tarihsel anda” (Even-Zohar, 2008, s. 129) çeviri yazının işlev kazanmasına bir örnektir.

Çeviri yazın, çeviri eserlerden oluşan bir birikim olmasının yanı sıra, kültürlerarası iletişimin kaynağı olarak, üretici bir unsurdur. *Benim Kahramanım Sensin*, Covid-19 ile bağlantılı (çoğul)dizgenin oluşmakta olduğu dönemde, tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamda “dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşanırken” (Even-Zohar, 2008, s. 128) üretilmiştir. Dolayısıyla, tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamın bir yansıması olan “tarihsel bir nesnedir” (Stolze, 2013).

Benim Kahramanım Sensin, çocuk yazınında COVID-19 ile ilişkilendirilebilecek yeni eğilimlerin gerçekleştiğini gözler önüne sermektedir. Küresel salgın sürecinde, kurallar, anlam, kavram ve değerler, ortaya çıkan yeni bağlamla uyumlu olarak yeniden düzenlenmektedir. Kitap, “alışılmamış yeni düşünce biçimlerini, yöntemleri, yazınsal tercihleri ve yabancı dünya görüşlerini bir yazınsal çoğuldizgeye taşıyarak, genellikle *yenilikçi* bir rol oynamaktadır” (Stolze, 2013, s. 172). Bu noktada çeviri, aynı zamanda, üretici bir niteliğe sahiptir.

Sonuç olarak, *Benim Kahramanım Sensin*, çeviri süreçleri sonucunda üretilmiş özgün bir hikâye kitabı ve aynı zamanda bir çeviri üründür. Kitap, çoğuldizge içinde bulunan Covid-19 bağlantılı dizgeler arasında karşılıklı ilişkilere bağlı olarak gerçekleşen çeviri etkinliğinin sonucunda meydana gelmiştir. Bunun sonucunda, “çeviri sadece üretilen değil, üreten de bir nesne” (Stolze, 2013) olarak belirmiştir. Zira “yeni yazınsal örnekler ortaya çıkmakta iken, bu yeni örneklerin geliştirilmesini sağlayan araçlardan biri” (Even-Zohar, 2008, s. 128) olarak işlev kazanmıştır. Bu bağlamda, çeviri bir kültür planlama aracı olarak işlev görmüştür. Bu açıdan bakıldığında, *Benim Kahramanım Sensin* Covid-19 bağlantılı kültür repertuarı tarafından şekillendirilen bir ürün olarak ele alınabilir.

2.3. Kültür repertuarı bağlamında *Benim Kahramanım Sensin*

COVID-19 küresel salgınının yarattığı olağandışı durum, yaşamın yeniden düzenlenişini beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak çoğuldizgede ortaya çıkan boşluğun doldurulması amacıyla kültürün yeniden planlanması gereklilik arz etmiştir. Bu durum, çeviri yazının merkez konuma yükselmesine sebep olma potansiyeli taşımaktadır. Bu noktada, kültür planlaması konusunu tartışmak üzere Even-Zohar’ın kültür repertuarı (Even-Zohar, 1997) kavramına başvurmak yerinde olacaktır.

Benim Kahramanım Sensin tarihsel bir kriz yaşanırken, ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlamak üzere gerçekleştirilen kültür planlaması kapsamında, uluslararası kuruluşlar tarafından biçimlendirilen yeni repertuara tâbi olarak oluşturulmuştur. Kitabın üretim sürecinde ve içeriğinde Covid-19 bağlamının getirdiği “kendine özgü biçimlendirme ilkeleri” (Even-Zohar, 2008, s. 126) etkin bir rol oynamıştır. Kitabın Türkçe çevirisi, aynı zamanda kültürel-tarihsel bir unsur olarak ele alınabilir. Bunun sebebi kitabın kültür dizgesine hem kültürel ürün hem de tarihsel bir olgu olarak katılmasıdır. Zira

çoğuldizge(ler) içinde Covid-19 ile ilişkili bir dizge, “bir ilkeye ya da dünya görüşüne göre düzenlenmiş, örgütlü bir bütün içine yerleştirilmiş düşünceler, bilgiler, öğretilerden oluşan bütün; birbirine bağlı düşünceler birliği” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2019) birikimli olarak gelişmektedir.

Benim Kahramanım Sensin tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamın değişmesiyle ortaya çıkan bir boşluğun doldurulması yönünde bir girişimin sonucu olarak çoğuldizgeye katılmıştır (Even-Zohar, 2008, s. 129). Özgün hikâyede, üzerinde uzlaşmış olan yeni kurallar, anlam ve değerler ile yeni bir anlatı kurulmuştur. Bu yeni anlatı, COVID-19 ile ilişkilendirilebilecek yeni bir kültür planlamasının bilimsel ve psikososyal uzlaşımlara dayalı temel unsurlarını yansıtmaktadır. Even-Zohar kültür planlamasını düzenleyen unsurları tanımlamak üzere kültür repertuarı kavramını kullanmaktadır. Kültür repertuarı, belli bir bağlam içindeki kültürel birikimi temsil etmenin yanı sıra, kültürel üretimi şekillendiren ilke ve kurallardan mütevellit bir mekanizma olarak da düşünülebilir. Buna göre, kültür farklı repertuarlardan oluşan bir bütündür ve toplum içindeki farklı grupların yaşamı repertuarlar tarafından düzenlenmektedir (Even-Zohar, 1997).

Çocuklar kendine özgü bir düzlemde yaşamını sürdüren bir gruptur ve bu grubun yaşamının düzenlenişi belirli kurallar bütününe tâbidir. Başka bir deyişle, çocukların yaşamının düzenlenişinde verili bir repertuar söz konusudur (Even-Zohar, 1997). *Benim Kahramanım Sensin* Covid-19 bağlamında yeniden düzenlenen kurallar bütününe çocuklara aktarılmasında araç olarak ortaya koyulmuştur. Kitabın hazırlık ve üretim aşamasında, Covid-19 küresel salgınının bir sonucu olarak toplumun her katmanında yaşamı düzenleyen kurallar bütünü, kültür repertuarı olarak etkinleşmiştir.

Repertuarlar toplumun olumsal ürünleri olabilecekleri gibi, Covid-19 küresel salgını bağlamında olduğu üzere, belirli bir amaca yönelik olarak kültürün düzenlenişinden sorumlu kurumlar tarafından yeniden düzenlenebilir (Even-Zohar, 1997). Kurumlar, yeni tarihsel bağlama uygun olarak yeni fikirler, tasarımlar, biçimler, düşünce ve davranışlar ortaya koyar. Covid-19 küresel salgını bağlamında, “Kuruluşlararası Daimî Komite (IASC) Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Referans Grubu (MHPSS) tarafından yürütülen proje” (Patuck, 2020, s. 2) aracılığıyla, kültür repertuarına kurumsal otoritelerin müdahalesi söz konusu olmuştur.

Bu müdahale, küresel anketin sonucunda elde edilen verilere dayanılarak, uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiştir. 107 ülkede 1700’den fazla kişiyle yapılmış olan küresel anketin sonuçları, kitapta yer alan tema ve konular belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu temalar, kitabın tasarım aşamasında, Covid-19 salgını ile bağlantılı olduğu ayırmsanabilecek ve üzerlerinde uzlaşmış olan kuralları izleyerek düzenlenmiştir. Kitabın hedef kitlesi olan çocuklara, yeni fikirlerin sunulması amacıyla özgün bir hikâye tasarlanmıştır –yazılmış ve resimlenmiştir. Hikâye, alışılmamış yeni düşünme biçimlerini ve dünya görüşlerini, yöntemleri, bireylerin davranışlarını ve bireylerarası ilişkileri düzenleyen toplumsal kodları, birbiriyle ilişki içinde ortaya koymaktadır. Bu ilişkinin verili bir düzeni ve ilkeleri vardır.

Tam başlığı "*Benim Kahramanım Sensin: COVID-19 ile Savaşan Çocuklar!*" olan hikâye kitabı, çocuklara Covid-19’u anlatmak ve onunla uzlaşabilmelerini sağlamak için hazırlanmıştır. Kitapta, üzüntü, korku ve endişe gibi duygulara ve okulun kapalı olması, arkadaşlardan uzak kalmak gibi gündelik hayatın salgın sırasında değişen unsurlarına yer verilerek, çocukların gündemindeki ortak bir deneyimi tanıyan ve onunla uzlaşan bir tavır sergilenmektedir:

Sara o gece yatağında uzanırken hiç de bir kahraman gibi hissetmiyordu. Üzgündü. Okula gitmek istiyordu ama okulu kapalıydı. Arkadaşlarını görmek istiyordu ama bu güvenli değildi. Sara, korona virüsün dünyayı korkutmaktan vazgeçmesini istedi. (Patuck, 2020, s. 5)

Özellikle 6-11 yaş aralığındaki çocuklara hitap eden *Benim Kahramanım Sensin*, aynı zamanda, modern bir masal olarak da tanımlanabilecek niteliklere sahiptir. Zira kurmacada, tüm kültürlerin ortak noktalarından biri olan masalsı anlatıya başvurulmuştur. Fantastik öğeler içeren kitap, çocuk kahraman Sara'nın –dünya üzerindeki birçok çocuk gibi– süper güçlere sahip olmak istemesi üzerine, ortaya çıkan hayalî karakter Ario ile dünyanın farklı köşelerine yaptığı imgesel yolculukları anlatmaktadır:

Gözlerini kapatırken kendi kendine “Kahramanların süper güçleri olur.” dedi. “Benim neyim var ki?” Bir anda karanlıkta tatlı bir ses adını fısıldadı.

“Kim var orada?” dedi Sara.

“Kahraman olmak için neye ihtiyacın var?” diye sordu ses.

“Dünyadaki bütün çocuklara kendilerini nasıl koruyacaklarını anlatmanın bir yolunu bulmalıyım, böylece onlar da diğer herkesi koruyabilirler...” dedi Sara.

“Peki, bunun için benim ne olmama ihtiyacın var?” diye sordu ses.

“Uçabilen bir şeye ihtiyacım var... Yüksek sesli bir şeye... Ve yardım edebilen bir şeye!”

Bir anda bir ışık sesiyle birlikte, ay ışığının içinden harika bir şey odaya adım attı. (Patuck, 2020, s. 5)

Covid-19 küresel salgını sürerken gündelik hayatlarını korku, endişe, özlem gibi duygularla geçiren çocukların, süper kahraman olmayı dilemiş olması kuvvetle muhtemeldir: Sara'nın süper güç olarak tanımladığı, “Dünyadaki bütün çocuklara kendilerini nasıl koruyacaklarını anlatmanın bir yolunu bulmalıyım, böylece onlar da diğer herkesi koruyabilirler” (Patuck, 2020, s. 5) cümlesini temel alan kitap, başlığının da yansıttığı üzere insanlığın en eski arketiplerinden yolcu kahraman arketipi üzerine kurulmuştur. Analitik psikolojinin kurucusu Carl Jung Marco Polo'nun, Ulysses'in veya Herkül'ün yolculuklarına dair mitik anlatıların, psikik bir dönüşüm sürecinin sembolik ifadeleri olarak anlaşılabilirliğini öne sürmüştür. Bu süreç, herkesin yaşamı boyunca açılmaya mahkûm olduğu sergüzeştir. Jung bu süreci, kahramanın olgunlaşma yolculuğu ya da bireyselleşme süreci olarak adlandırmıştır. Kahramanın yolculuğu, genellikle bir çağrı sonucunda ya da sıradan dünyayı terk etme ihtiyacı dolayısıyla başlar. Bu yolculuk, adeta yaşanmamış vaziyetlerin ve olanakların keşfi gibidir. Mitlerde yolcu kahramanlar, genellikle, güvencesizlik, toplumsal formların çöküşü, dinî ya da siyasî gerilim zamanlarında ortaya çıkar. Kişisel yaşamlarımızda, baskıcı koşullar altında durgun ya da endişeli hissettiğimizde dönüşümsel bir yolculuğa çıkabiliriz (Le voyage du héros et les archétypes de la migration, 2021). Bu koşullara güncel olarak Covid-19 bağlamı da eklenebilir.

Benim Kahramanım Sensin'de kahramanın yolculuğu ile imgesel bir yolculuğa atıf yapılmaktadır, fiziksel olarak yer değiştirmeye gerek yoktur. Dolayısıyla evlerinde Covid-19 ile savaşıyor çocuklar, yani hasta olmasalar da çeşitli etkilere maruz kalarak Covid-19 gerçeği ile yaşayan çocukların her biri, salgının sonucunda ortaya çıkan yeni koşullarla başa çıkarak olgunlaşma yolculuğuna çıkan birer kahramana dönüşmektedir.

Benim Kahramanım Sensin adlı çocuk kitabının, çocukların içinde buldukları durumun getirdiği değişime ayak uydurmalarını sağlamaya yönelik bir amacı vardır. Bu bağlamda hissedilen korkunun birçok sebebi olabilir. Değişen şeylerin yarattığı korku ve kafa karışıklığına karşı Sara'nın yöntemi yanında kendini güvende hissettiği birilerini düşünmektir:

“Değişen şeylerin olması korkutucu ve kafa karıştırıcı olabilir Sara.” dedi Ario.

“Korktuğumda çok yavaş nefes alırım- ve dışarı ateş üflerim!” Ario ağzından çok büyük bir ateş topu fırlattı!

“Korktuğunuzda nasıl rahatlarsınız?” diye sordu Ario.

Sara “Yanımda kendimi güvende hissettiğim birini düşünmeyi seviyorum.” dedi. (Patuck, 2020, s. 10)

Benim Kahramanım Sensin erek ulusal yazına tıbbî gereklilikler, yeni düşünme biçimleri, yöntemler, yazınsal tercihler, yeni dünya görüşleri taşımaktadır. Böylelikle, çocuklarda içinde buldukları olağandışı duruma dair bir bilinç geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu aktarım, doğal olarak geleceğe de yansıtacaktır. Bilimsel bilginin aktarımı bağlamında ise kitabın ilk sayfası Covid-19’un tanımına ve açıklamalara ayrılmıştır:

Sara annesine “COVID-19 neye benziyor?” diye sordu.

“COVID-19 ya da korona virüs bizim göremeyeceğimiz kadar küçük.” dedi annesi. “Hasta insanların öksürükleri, hapsirıkları ile ve çevrelerindeki insanlara ya da eşyalara dokunmaları ile bulaşıyor. Hasta insanların ateşi çıkıyor, öksürüyorlar ve bazen de nefes alırken zorlanıyorlar.

Sara “Yani göremediğimiz için onunla savaşamaz mıyız?” diye sordu.

“Onunla savaşabiliriz.” dedi annesi. “İşte bu yüzden senin güvende olmana ihtiyacım var. Virüs çeşit çeşit insana etki ediyor ve herkes onunla savaşta bize yardım edebilir. Çocuklar özeldir ve onlar da yardım edebilir. Sizlerin güvende olması hepimiz için çok önemli. Sen benim kahramanım olabilirsin! (Patuck, 2020, s. 4)

Çocukların yaşadıklarıyla yüzleşmelerini ve uzlaşmalarını sağlamanın yanı sıra, kitap öğretici niteliğiyle, belirli kuralları çocuklara aşılacak görevini de edinmiştir. Temel davranış kodlarının yerleştirilmesi amacıyla, kitap boyunca, Covid-19 ile mücadelenin sembelleri haline gelmiş olan “temizlik”, “sosyal mesafe”, “evde kalma” gibi unsurlara tekrarlı olarak yer verilmiştir. Zira yerleşmiş kodların “yeni bir kuşak için artık geçerli olmadığı bir bağlam ve tarihsel an” (Even-Zohar, 2008, s. 129) söz konusudur:

Salem gülümseyerek “Ellerimizi su ve sabunla yıkamalıyız!” dedi. “Biliyoruz, Sara. Ayrıca hastaysak dirseklerimizin içine öksürmeliyiz ve insanlarla tokalaşmak yerine el sallamalıyız. Dışarı çıkmamaya çalışıyoruz ama çok kalabalık bir şehirde yaşıyoruz... Herkes evinde kalamıyor.” (Patuck, 2020, s. 8)

Ario iki ayrı kanadında Salem ve Sara ile gökyüzüne yükseldi. Kükreyerek ve şarkı söyleyerek şehrin üzerinde uçtu! Salem sokaklardaki çocuklara: “Hadi! Gidin, ailelerinize evlerde daha güvende olduğumuzu söyleyin! Birbirimizi korumanın en iyi yolu evlerimizde kalmak!” diye bağırdı. (Patuck, 2020, s. 9)

“Benim süper gücüm nedir?” dedi Sasha.

“Ailende bir kişi hastalandığından beri korona virüsü hiç kimseye bulaştırmamak için evde kalyorsun.” dedi Ario. (Patuck, 2020, s. 12)

Yukarıdaki alıntılarda, davranış kalıpları ve toplumsal kodların geçirdiği değişime şahit olunmaktadır. Örneğin, selamlaşmanın yaygın kültürel davranış biçimi olan tokalaşma yerini el sallamaya bırakmıştır. İçinde bulunulan tarihsel bağlamda makbul olan el sallamaktır ve bu, kitap içinde çocuklara yine çocuk kahramanlar tarafından telkin edilmektedir. “Sosyal mesafe” ve “evde kalma” salgının yayılmasını engellemek üzere alınan önlemleri temsil ediyor olsa da daha önce karşılaşılma ve bu anlatı içinde gündelik yaşamı düzenleyen yeni birer kod haline gelmiştir. Bu kodlar, Covid-19 ile olumlu bir kültürel anlam kazanmıştır. Bu durum, “Hadi! Gidin, ailelerinize evlerde daha güvende olduğumuzu söyleyin! Birbirimizi korumanın en iyi yolu evlerimizde kalmak!” (Patuck, 2020, s. 9) şeklindeki ifadede açıkça izlenebilir. Yeni kodlar, kahramanların ziyaret ettiği her yerde tekrar edilmektedir. Kitapta, bilgi aktarımını çocuklar kendi aralarında yapmaktadır. Kitabın dil düzeyi, bu niteliği dolayısıyla söz konusu yaş aralığındaki çocukların seviyesine uygundur. Diyaloglara bakıldığında, çocukların arkadaşça sohbet ettikleri saptanmaktadır.

Benim Kahramanım Sensin, aynı zamanda salgın sonucunda ortaya çıkan olumsuz duygulara yönelik bir telkin mekanizması içermektedir. Hayalî kahraman Ario çocuklara korku ve endişe gibi olumsuz duygularla başa çıkabilmeleri için yol göstermektedir. Psikososyal temelde, olumsuz duyguların tanınması ve yatıştırılması şeklinde ilerleyen bir yapı kurulmuştur. Kitabın bu özelliği, aşağıdaki örneklerde izlenebilir.

Kitap kurmacada kahramanlık anlatısıyla yeşerttiği cesaret duygusuna endişe duygusunu da ekleyerek gerçekçi bir anlatı katmanı da içermektedir. Covid-19 bağlamında çocukların yoğun olarak ölüm ile olağandışı bir bağlamda yüzleşmekte oldukları bir gerçektir. Aşağıdaki korku ve endişeyi ifadelendirmekte olan alıntı, salgını deneyimlemekte olan çocukların duygularını yansıtmaktadır:

“Biz hepimiz cesur olmaya çalışıyoruz ama beni endişelendiren bir şey var.” dedi Leila. “Bu konuda sizinle konuşabilir miyim? Birinin hastalanıp öldüğünü duydum ve bu beni çok korkuttu. İnsanların korona virüs yüzünden ölebilecekleri doğru mu?” (Patuck, 2020, s. 15)

Ario derin bir iç çeker ve devasa poposunun üzerine oturur. Ölüm hakkındaki soruya şu şekilde cevap verir:

“Evet, küçük kahramanlar, bu biraz garip.” dedi Ario. “Bazı insanlar hiç hasta hissetmeyebilir ama bazı insanlar çok hastalanır, hatta bazıları ölebilir. İşte bu yüzden yaşlılara ve başka hastalıkları olanlara karşı çok daha dikkatli olmalıyız çünkü onlar daha kolay hasta olurlar. Bazen çok korktuğumuzda ya da güvende hissetmediğimizde, güvende hissettiğimiz bir yeri hayal etmek yardımcı olabilir. Bunu benimle denemek ister misiniz?” (Patuck, 2020, s. 16)

Burada aynı zamanda, çocuklara korktuklarında ya da güvende hissetmediklerinde uygulayabilecekleri bir yöntem önerisi de sunulmaktadır. Ario çocuklardan gözlerini kapatmalarını ve kendilerini güvende hissettikleri bir yeri hayal etmelerini ister:

“Kendinizi güvende hissettiğiniz bir anıya ya da bir ana odaklanın.” dedi Ario.

Daha sonra onlara güvenli yerlerinde ne gördüklerini, ne hissettiklerini ve nasıl bir koku aldıklarını sordu. Güvenli yerlerine davet etmek istedikleri özel biri olup olmadığını ve onunla ne konuşabileceklerini sordu. “Üzgün ya da korkmuş hissettiğiniz her zaman güvenli yerinize gidebilirsiniz.” dedi Ario. “Bu sizin süper gücünüz, onu arkadaşlarımız ve ailenizle paylaşabilirsiniz. Ayrıca benim ve birçok başka insanın da size değer verdiğini unutmayın. Bu da size yardımcı olacak.” (Patuck, 2020, s. 16)

Kitapta hastalık ve iyileşme deneyimi hakkında da bir tartışma yer almaktadır. Daha önce hastalık geçirmiş olan bir çocuğun ağzından korona virüs deneyimi ifadelendirilir:

“Merhaba Kim” dedi Ario. “Arkadaşlar, daha önce korona virüsü olan ve şimdi iyileşen bazı arkadaşlarımla tanışmanızı istiyorum.”

“Nasıl bir histi?” diye sordu Salem.

“Öksürüyordum ve bazen çok sıcaklık hissediyordum. Ayrıca çok yorgundum ve birkaç gün hiç oyun oynamak istemedim.” dedi Kim. “Ama bolca uyudum ve ailem bana çok iyi baktı. Bazı ebeveynlerimiz ve büyük anne-babalarımız hastaneye gitmek zorunda kaldı. Hemşireler ve doktorlar onlara çok nazik davrandı ve çevremizdeki insanlar evde bize yardım etti. Birkaç hafta sonra tekrar iyi olduk.” (Patuck, 2020, s. 18)

Bu noktada, anlatıların, kitabın hazırlık sürecinde gerçekleştirilen küresel anketin sonuçlarına dayanılarak yaratılmış olduğunu tekrar hatırlamakta fayda vardır. Hastalık geçirmiş çocukların anlatılarına dayanılarak kurgulanmış olan yukarıdaki anlatıda, hastalık deneyiminin fiziksel etkileri bir çocuğun ağzından tanımlanmıştır. Ayrıca ailelerin, sağlık çalışanlarının ve yakın çevrenin böyle bir durumda gerçekleştirilmesi beklenen davranış kalıplarına da yer verilmiştir.

Özlem, Covid-19 salgınının gündelik hayatımıza yoğun olarak eklemiş olduğu en belirgin duygulardan biridir. Okulların kapalı oluşu, arkadaşlara duyulan özlemi beraberinde getirmektedir. Aşağıdaki örnekte, beklenmedik şekilde gerçekleşen ayrılık sonucunda duyulan hisler tartışılmaktadır. Ayrılığın yol açtığı özlem herkesin olduğu gibi çocukların da başa çıkması gereken duygulardan biridir:

Diğer çocuklardan biri “Ben Kim’in arkadaşıyım.” dedi. “Hiç görüşmesek de sadece Kim korona virüs taşıdığı için arkadaş olmayı bırakmadık. Ona değer vermeyi hiç bir zaman bırakmadım ve tekrar birlikte oyun oynayabildiğimiz için çok mutluyuz!”

“Bazen arkadaş olarak yapabileceğimiz en önemli şey birbirimizi korumaktır.” dedi Ario. “Bu bir süre birbirimizden uzak kalmak anlamına gelse de.”

“Birbirimiz için böyle şeyler yapabiliriz.” dedi Leila. (Patuck, 2020, s. 19)

Yukarıdaki örnekte, çocuklara korona virüsün arkadaşlıkları bitirme gücü olmadığı söylenmekte, birbirimize değer vermenin, birbirimizi korumanın yolunun alışılmamış aksine birbirimizden uzak kalmak olduğu teskin edilmektedir. Bunu izleyen ifadeler, gelecekte tekrar oyun oynayabileceklerini, tekrar okula gidebileceklerini çocuklara aktaran ve onlara umut aşılayan bir nitelik taşımaktadır:

“Ve bir gün hepimiz tekrar oyun oynayabileceğiz ve eskisi gibi okula gidebileceğiz.” dedi Salem. Artık Sara’nın yeni arkadaşlarıyla vedalaşıp eve gitme zamanı gelmişti. Birlikte yaşadıkları bu macerayı hiçbir zaman unutmayacaklarına söz verdiler. Sara birbirlerini bir süre göremeyecekleri için üzülmişti. Ama Kim’in arkadaşının söylediklerini hatırlayınca kendini daha iyi hissetti. İnsanları göremiyor olmak, onları sevmeyi bırakacağımız anlamına gelmiyordu. (Patuck, 2020, s. 20)

Kitabın genelinde, Covid-19 hakkında bilgiler ve gündelik hayata yönelik kurallar aktarılırken, diğer yandan her çocuğun yaşaması muhtemel olumsuz duyguların varlığı tanındıktan sonra, bu duygular telkin ve teskin edilmektedir. Bu da çocukların Covid-19 salgınına anlayabilmesi ve onunla uzlaşabilmesi için kitabın bilimsel ve psikososyal düzlemlerde yürüttüğü çabayı gözler önüne sermektedir.

Sonuç

Bu çalışma, çoğuldizgedeki Covid-19 küresel salgınının sebep olduğu değişimler sürecine çeviri yazının nasıl katıldığını tikel bir örnek bağlamında yeniden düşünme çabasıdır. *Benim Kahramanım Sensin*, çocuklar için yazılmış özgün bir hikâyedir. Kitap, üretim aşamasında çeviriyi merkeze alan bir sürecin işlemiş olmasının yanı sıra, birçok dile çevrilmiştir. Bu çerçevede çevirinin, Covid-19 salgının olağanüstü bağlamında kültürün şekillendirilmesini sağlayan önemli bir etken olarak belirmiş olduğunu ileri sürmek mümkündür. *Benim Kahramanım Sensin*, çevirinin kültürlerin biçimlendirilmesindeki etkin rolünün, Covid-19 küresel salgınının olağandışı bağlamında işlev kazanmış olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kitap, Covid-19 küresel salgını bağlamında değişen şartların sebep olduğu psikososyal gerekliliği karşılamak üzere üretilmiştir. Zohar’a göre, “belli tiplerin çoğuldizge içindeki değişimler sürecine hangi koşullarda katıldıkları” (Even-Zohar, 2008, s. 127) büyük önem taşımaktadır. *Benim Kahramanım Sensin* çeviri aracılığıyla (çoğul)dizgeye katılan kültürel bir üründür. Çeviri yazın “yapısı ve işleviyle bir dizge olan metinler topluluğudur” (Even-Zohar, 2008, s. 126) ve tarihsel bir işleve sahiptir. Buna göre, çoğuldizgede egemen olan durum, genel olarak çeviri politikalarını, özel olarak ise çevrilecek yapıtları belirlemiştir. *Benim Kahramanım Sensin* bağlamında, çeviri üretme işi, çeviri üretme süreci ve çeviri ürün, tarihsel bağlam ile ilişki içindedir. Ve bu bağlam içinde bir işleve sahiptir. Even-Zohar’ın yaklaşımı çerçevesinde, “çoğuldizgede egemen olan durum” (Even-Zohar, 2008, s. 128) öncelikle özgün hikâyenin çeviri yoluyla üretimine, akabinde dillerarası çevirisi yoluyla kültürler arasında aktarıma da sebep olmuştur. Zira Covid-19 salgını ile ortaya çıkan bağlamın, çoğuldizgede bir devinime yol açması yeni

ihtiyaçlar doğurmuştur. Çeviri etkinliği, bu ihtiyaçları karşılamak üzere işlevselleşmiştir. Zohar'ın tanımına sadık kalınarak ifade etmek gerekirse, çeviri “yapısı ve sınırları kesinkes belirlenmiş bir olay değil, belli bir kültür dizgesi içindeki ilişkilere bağımlı olan bir etkinlik” (Even-Zohar, 2008, s. 131) olarak işlev görmüştür.

Benim Kahramanım Sensin “dünyada Covid-19 salgınından etkilenen çocuklar için yazılmış” (Patuck, 2020, s. 2) özgün bir hikâye kitabıdır. Tıp, beşeri ve sosyal bilimler disiplinlerinin birlikteliği sonucunda ortaya çıkan kitap, çocuk yazınında COVID-19 ile ilişkilendirilebilecek yeni eğilimlerin gerçekleştiğini gözler önüne sermektedir. Covid-19 küresel salgını bağlamında üretilen *Benim Kahramanım Sensin*, bir çeviri ürün olarak çeviri yazının bir parçası haline gelmiştir. Kitap, Even-Zohar'ın ifade ettiği şekliyle, “yalnız baş başına bir dizge değil, çoğul dizgenin tarihine tam anlamıyla katılan, onun bir parçası olan, çoğul dizge içindeki bütün ortak dizgelerle ilişkiler içinde bulunan bir dizge” (Even-Zohar, 2008, s. 126) olan çeviri yazının bir parçasıdır.

Bu olgudan yola çıkılarak, çocuk yazınının yanı sıra, diğer yazınsal türlerde, farklı alan ve disiplinlerde benzer nitelikler taşıyan örneklerin tespit edilmesi ve derlenmesi yoluyla, çeviri ve kültür araştırmaları alanında bir açılım gerçekleştirilebilir. Bu çalışma, salgınının dünyada yarattığı büyük etkinin bir sonucu olarak küresel ve yerelin etkileşimsel olarak iç içe geçtiği COVID-19 bağlantılı bir (çoğul)dizgenin ve kültür repertuarının (Even-Zohar, 1978) oluşmakta olduğunu öne sürmektedir. Buna ek olarak, devamlılık arz eden bu sürecin tespit edilmesi, örneklerin derlenmesi ve bu bağlamda yapılan çalışmaların ayrı bir araştırma alanı olarak adlandırılmasının gerekliliğinin altını çizmektedir.

Kaynakça

- Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Kılavuzu, K. A. (2017). *IASC Inter-Agency Standing Committee*. (IASC, Dü.) Nisan 14, 2021 tarihinde [interagencystandingcommittee.org: https://interagencystandingcommittee.org/system/files/iasc_mhpss_guidelines_turkish.pdf](https://interagencystandingcommittee.org/system/files/iasc_mhpss_guidelines_turkish.pdf) adresinden alındı.
- Even-Zohar, I. (1990). Polysystem Theory. *Poetics Today*, 11(1), 9-26.
- Even-Zohar, I. (1997). The Making of Culture Repertoire and The Role of Transfer. *Target*, 9(2), 355-363.
- Even-Zohar, I. (2008). Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu. M. Rifat içinde, *Çeviri Seçkisi II* (s. 125-131). İstanbul : Sel Yayıncılık.
- Le voyage du héros et les archétypes de migration". *Nos pensées*. (2021). Nisan 14, 2021 tarihinde [nospensees.fr: https://nospensees.fr/voyage-heros-archetypes-de-migration/](https://nospensees.fr/voyage-heros-archetypes-de-migration/) adresinden alındı
- Patuck, H. (2020). *Benim Kahramanım Sensin: Covid-19 ile Savaşan Çocuklar!* Inter-Agency Standing Committee (Kuruluşlararası Daimî Komite).
- Stolze, R. (2013). *Çeviri Kuramları Giriş*. İstanbul: Değişim.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. (2019). Nisan 14, 2021 tarihinde [sozluk.gov.tr: https://sozluk.gov.tr/](https://sozluk.gov.tr/) adresinden alındı